

Bevorderende en belemmerende factoren voor participatie van jongeren met psychische kwetsbaarheid

Ervaringen vanuit het project Koplopers

Koplopers is een driejarig participatief ontwikkeltraject (2017-2020) van Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Inholland en de gemeente Rotterdam met als doel de participatie van jongeren met psychische kwetsbaarheid te versterken. In Koplopers is onder meer onderzocht wat de belemmerende en bevorderende factoren zijn voor jongeren met een psychische kwetsbaarheid om te participeren in onderwijs (mbo/hbo), stage, op weg naar werk en in het dagelijkse leven.

In het rapport *Koplopers: Factoren in participatie* beschrijven we de factoren die van invloed zijn op knelpunten en kansen in participatie. Daarbij leggen we de focus op de schoolse context, omdat het vervullen van een maatschappelijke rol als student een belangrijke factor is voor welbevinden. Participatie in het onderwijs geeft een gevoel van betekenis en autonomie en is daarmee tevens een herstelbevorderende factor. De beschrijving van de vooral schoolse factoren is gebaseerd op kennis en inzichten die door en bij verschillende betrokkenen zijn verzameld: ervaringsdeskundige jongeren van Koplopers, docent-onderzoekers van het projectteam en ruim vijftig student-onderzoekers van Hogeschool Rotterdam en Inholland. Deze factsheet biedt een verkorte weergave van de bevindingen.

Kennis uit eerder onderzoek

Uit eerder onderzoek is bekend dat psychisch kwetsbare jongeren eerder uitvallen in het onderwijs en op stage. Ook op weg naar werk en in het dagelijkse leven komen zij talloze barrières tegen die hun deelname hinderen. Jongeren met een psychische kwetsbaarheid kunnen tijdens de studie extra stressfactoren ervaren. Deze stressfactoren kunnen zowel met persoonlijke factoren als omgevingsfactoren te maken hebben. Belemmeren-

de factoren zijn bijvoorbeeld het hebben van klachten als gevolg van functiestoornissen, (zelf)stigma en gebrek aan passende ondersteuning en begrip vanuit de omgeving. Hierdoor worden eigen capaciteiten niet altijd even goed benut of ontwikkelen de jongeren niet de vaardigheden die nodig zijn om te kunnen voldoen aan de eisen vanuit de opleiding. Bevorderende factoren liggen onder andere op het gebied van het (leren) omgaan met psychische klachten, ruimte om zelfkennis op te doen, gelijkwaardige samenwerking (met peers en docenten), ruimte voor ervaringsdeskundigheid en integrale zorg/ondersteuning door onderwijs- en zorgprofessionals. De school is wat dit betreft zowel een oefenplek als een beroepskwalificerend instituut.

“Er is een mooi spreekwoord dat zegt ‘waar een wil is, is een weg’. Dit klopt, maar je moet niet uit het oog verliezen: de weg is bijna nooit recht. Je zal kruisingen of splitsingen tegenkomen of soms een scherpe bocht. Op die momenten moet jij een keuze maken: je kan kiezen om op te geven of door te zetten. Want uiteindelijk is het jouw pad.”

Jongere uit het Koplopers team

Theoretisch perspectief

Bij het onderzoek naar factoren in de onderwijsparticipatie van psychisch kwetsbare jongeren zijn we uitgegaan van het principe dat de jongeren en de context elkaar beïnvloeden. En dat de groeirimte voor een jongere mede bepaald wordt door omgevingsfactoren. De Self Determination Theory van Ryan en Deci is gebruikt als aanknopingspunt voor het onderzoeken van de manier waarop de omgeving psychisch kwetsbare jongeren kan ondersteunen bij het vervullen van universele behoeften die bepalend zijn voor hun ontwikkeling en welbevinden. Volgens deze theorie zijn die behoeften het verkrijgen en behouden van gevoelens van autonomie, verbondenheid en competentie.

Resultaten

Uitgaande van de drie universele behoeften, vatten wij de resultaten van het onderzoek in drie schema's samen. Voor de uitgebreide schema's zie Koplopers: Factoren in participatie

Autonomie

Factoren die van invloed zijn op het ontwikkelen van autonomie

Heeft iemand het gevoel dat hij/zij eigen keuzes kan maken, zonder dat deze afgedwongen worden door een ander?
Kan iemand voor zijn/haar gevoel de eigen richting bepalen in het leven?

	Belemmerend	Bevorderend
Persoonlijk	Verstoring van de ontwikkeling door ingrijpende levensgebeurtenissen en zelfstigma	Zelfkennis en vaardigheden die psychische weerbaarheid versterken
Omgeving	Externe stressoren die het zelf maken van keuzes in de weg staan	Open (school)cultuur waarin ruimte wordt geboden aan een diversiteit aan behoeftes

Competentie

Factoren die van invloed zijn op het ontwikkelen van competentie

Voelt iemand dat hij/zij de eigen ontwikkeling kan vormgeven? Heeft iemand het idee dat diens handelingen een positief gevolg hebben? Of wanneer dit niet goed lukt, het vertrouwen om deze handelingen verder te ontwikkelen?

	Belemmerend	Bevorderend
Persoonlijk	Vastzitten in destructief gedrag of beperkingen als gevolg van eigen kwetsbaarheid	Doorzettingsvermogen en de inzet van (bijzondere) talenten
Omgeving	Gebrek aan open (school)cultuur over psychische kwetsbaarheid en gebrek aan passende professionele ondersteuning	Professionele ondersteuning van aandachtige, signaalgevoelige professionals die maatwerk bieden

Verbondenheid

Factoren die van invloed zijn op het ontwikkelen van verbondenheid

Heeft iemand het gevoel dat hij/zij ergens bij hoort? Is er sprake van betrokkenheid, steun en respect vanuit anderen?

	Belemmerend	Bevorderend
Persoonlijk	Jezelf niet laten zien, afstand houden tot de ander	Jezelf aan de ander laten zien, kwetsbaarheid tonen
Omgeving	Sociale onveiligheid en gebrek aan steunbronnen	Inclusief, veilig schoolklimaat, met beschikbaarheid van steunbronnen

Aanbevelingen

Uit het onderzoek van Koplopers komt naar voren dat het niet geven van openheid over de eigen kwetsbaarheid veel impact kan hebben. Er is sprake van een negatief zichzelf versterkende factor: als jongeren onvoldoende vertrouwen ervaren om zich bloot te geven, ontvangen zij geen passende hulp die bijdraagt aan gevoelens van competentie en zelfvertrouwen. Daarom is het zo belangrijk dat school een oefenplek kan zijn voor persoonlijke ontwikkeling. En dat onderwijsprofessionals oog hebben voor de verschillende functies die een school kan bieden.

De volgende aanbevelingen komen uit Koplopers naar voren voor professionals die werken met jongeren met psychische kwetsbaarheid in het onderwijs, werk en vrije tijd:

- Neem jongeren met een psychische kwetsbaarheid serieus, betrek hen als partners in het hele proces rond hun participatie, benut hun ervaringskennis en creativiteit, ook waar het gaat om het omgaan met bevorderende en belemmerende factoren.

“Hoopverleners is een metafoor die ik gebruik voor de hulpverleners die vanuit professionele betrokkenheid werken. Deze waren betrokken en present en gaven me de hoop dat het goed zou komen. Ik voelde mij door deze mensen begrepen.”

Jongere uit het Koplopers team

Waar vind ik meer informatie?

Hier vind je het volledige rapport Koplopers:
Factoren in participatie

Hier de website van het project
www.hr.nl/koplopers

- Bied ruimte voor persoonlijke ontwikkeltrajecten van jongeren en zet in op de ontwikkeling van gevoelens van autonomie, competentie en verbondenheid. Geef in de begeleiding aanmoedigende boodschappen.
- Maak gebruik van laagdrempelige werkvormen, persoonlijk contact en de inzet van positieve rolmodellen om sociale insluiting te bevorderen.

Op organisatieniveau:

- Bied professionals handvatten voor het creëren van een veilige omgeving waarin jongeren ondersteund worden bij het geven van openheid over hun kwetsbaarheid, het ontwikkelen van zelfmanagementvaardigheden en psychische weerbaarheid.
- Creëer een vangnet en afstemming in de samenwerking tussen verschillende betrokkenen in de ondersteuning van jongeren met psychische kwetsbaarheid.

December 2020